

voor onzen die reeds geleegd om, in de 17e in de zaak. Onder het oordeel de miskenning, teleurstelling, grievende en hardheid edendmiddag moedige erg, zien wij el neer, en slechts om onzen, ng gespaard et ga u als ods, en die Door alles er, vatbaar ven, en om ontvangen d heeft en de gezamen licht onder V. Verdruk

eweging ook zomer van in daarover n. Te Olde- set De Huot, ijke opwek- sener jeugd- van Zwolle rd er door da voor ge- voorgestaan eformeerden op de ke- reest. In het i voor hem reekte toen /III:23. Op de toen uit- Christelijke oog op de mige chris- och de een- likwerf zood- idig ontwik- edachte: de tijk, en het oog genoeg o wij een- ook op de even en de is in het ar het vol- nog slechts s ontvangen usthede van at een klank telijke heim- beeld van e volmaakte

Waarom ge- aan won- el ten voor- ille. In het een spreek-

ven vereen- ming, opdat gezin, kerk, n. Vanzelf, te beraden ding tot au- l werk zich oeping. 't zij s uit eigen nel name in iagedacht is t huisgezin, uit over het naar hogere

der niet te eweging in grenzen be- m omvat de t 16 jaar e de Jeugd- r zaak die ten, die de ar op haar renverga- svergade- eweging in eschouwing t alleen be- e leerjaren, mt.

ek „De Op-

beurt moettende vervullen, had hij deze voordracht gehouden, eenigszins onder den indruk van het gebeurde met Dr. Gunnings „Leven van Jezus". Wie echter in de hier volgende bladen, zoo lezen we in het voorbericht, een rechtstreeksche bestrijding van Dr. Gunning meent te zien, vergist zich. De zaken, door Dr. Gunning genoemd, waren immers van te ernstigen, wetenschappelijken aard, dan dat zij met een populair praatje vereffend zouden kunnen worden. Ook achte Gispens een leven-maken voor de schare, die nauwelijks wist dat er historische kritiek bestond, meer in het naideel dan in het voordeel van het oprechte geloof en der gezonde orthodoxie. Zijn doel was slechts, de broederen te sterken in het geloof aan de wondermacht Gods, en, zijdelings, het onschijnlijke der theologische methode van Dr. Gunning aan te toonen.

Op den eersten rustdag na het overlijden van zijn vriend, Dr. G. C. de Moen, December 1879, hield Gispens in de Christelijke Gereformeerde Gemeente te Doesborgh, de laatste Gemeente van den ontslapen leeraar, een gedachtenisprek over Openbaring XXII:3b, 4. Ten voordeele van het kerkje der kleine, behoeftige gemeente werd deze toespraak uitgegeven onder den titel: „De toekomst van Gods dienstknechten". We lezen daarin o.m. deze uiting van ongeveinsde pieteit jegens den veelgeliefden broeder: „Was het mij smartelijk, aan de vereerende uitnodiging der familie, om aan de begrafenis deel te nemen, geen gevolg te kunnen geven, des te aangenaam was het mij, door den kerkerand te worden uitgenodigd, om heden een woord ter nagedachtenis van den gestorven leeraar te spreken. Mijn kerkerand, voor zoover ik dien, in haast, bereiken kon, zeide dan ook eenparig: ja, dat moet gij doen, dat hebben wij voor onzen goeden domine De Moen van harte over. Nooit vergeet een deel der tegenwoordige Zwolsche gemeente wat De Moen, in benarde omstandigheden, voor haar geweest is, en hoe hij haar bijna om niet gediend heeft in dagen, waarin zij haren ondergang nabij scheen. En van het oogeblik dat ik De Moen leerde kennen, gedurende de jaren die hij als ouderling dezelfde gemeente (n.l. Kampen) met mij diende, heb ik hem leeren hoogachten en liefhebben, om de eenvoudigheid van zijn geloof, om de oprechtheid van zijn hart, om zijn zachtmoedigen aard, om zijn gezond en bedachtzaam oordeel, om den adel van zijn karakter, om zijn onverdeelde toewijding aan den dienst van God; om alles, met één woord, wat de Heere in hem gelegd had. De Moen was een van die Christenen om wier kennismaking ik den Heere eeuwig dank schuldig ben. In dezen Christen was veel van Christus. Als we soms, peinzensmoede, met het oog op vele Christenen de bange vraag voelden rijzen: zijn dat nu óók bekeerde menschen? dan was de hartelijke omgang met De Moen mij menigmaal tot versterking, en ik dank de goede leiding mijns Gods, dat zij mij op mijnen levensweg, dezen eenvoudigen en trouwen dien- naar der gemeente en deelgenoot van hetzelfde geloof deed ontmoeten". — De uitgave dezer Rede beleefde in 1880 een tweeden druk.

Ten voordeele van het Weeshuis der Christelijke Gereformeerde Gemeente te Zwolle verscheen in 1881 Gispens afscheidswoord: „Gode bevelen", naar aanleiding van Hand. 20:32 „En nu, broeders! ik beveel u Gode, en den woorden Zijner genade, die machtig is u op te bouwen, en u een erfdeel te geven onder al de heiligen". In dit laatste woord van Paulus tot de opzieners van Efeze vond de scheidende leeraar de omschrijving

voeding der rijpere Jeugd" uit, dat de Jeugdbeweging in eigen kring meer en meer contact moet zoeken met alle personen en corporaties, die zich in den kring met het onderwijs en de opvoeding der rijpere jeugd bezighouden, en zich alzoo in steeds sterker mate doe kennen als een zelfstandig en onmisbaar orgaan in de algemeene organisatie, die op dit gebied zich begint te ontwikkelen". In een referaat, indertijd gehouden voor den Ned. Bond van Jongelingsverenigingen op Gereformeerden grondslag, betoogde hij, dat de Jeugdorganisaties zooveel mogelijk steeds de band moeten blijven onderhouden met huis, school en kerk.

Nu zijn wij het er allen over eens, dat voor den opzettelijken opvoedingsarbeid van den puber in onzen tijd de navolgende kringen in aanmerking komen: het huisgezin, de school, de kerk en de Jeugdbeweging. Geen verschil van meening bestaat ook over het feit, dat hierbij de opvoedingsarbeid van het huisgezin primair is. Deze kring vormt het eerste opvoedingsmilieu. De Staatscommissie 1918 sprak dan ook uit, dat het gezin het meest oorspronkelijke instituut voor de stoffelijke en geestelijke opvoeding is en ook nog in onzen tijd van het gezin de sterkste opvoedende kracht uitgaat, zoowel ten goede als ten kwade. Het gezin is de natuurlijke band en het natuurlijk opvoedingsmilieu. De taak der ouders is door God in Zijn schepping vastgelegd. Foerster zegt: „het gezin is in dezen zin de meest fundamentele factor der opvoeding". De eerstgeroepen zijn de ouders. Geen instituut kan in deze het gezin vervangen,

van de hoogste behoeften der gemeente en de uitdrukking van zijn hoogste wenschen voor haar. Opgebouwd te worden tot een heilgdom des Heeren en zoo het ideaal nader te komen, en onder alle Gods heiligen een plaats in te nemen, dat was het wat de gemeente bovenal noodig had, terwijl de scheidende leeraar al zijn wenschen voor haar samenvatte in dat ééne woord: Gode bevelen, een afscheidsgroet waarvan zij de oprechtheid, naar hij met eenige vrijmoedigheid meende te mogen zeggen, niet behoefde te verdenken.

Hiermede hebben we, naar ons beste weten, al de geschriften, die Gispens in zijn Zwolschen tijd ter perse legde, kortelijk weergegeven.

Bedenkt men nu voorts daarbij, dat hij ook voortging opstellen te plaatsen in het kerkelijk „Jaarboekje"; dat hij „De Vrije Kerk" geregeeld van artikelen voorzag; in „De Heraut" de rubriek voor de Zondagsschool verzorgde; in „De Bazuin" wekelijks brieven aan zijn vriend te Jeruzalem schreef, en ook voor het „Jaarboekje" ten dienste der Christelijke Jongelingsverenigingen bijdragen leverde, — dan mogen we zeker wel zeggen, dat onze Zwolsche penvoerder destijds reeds een publicist van beteekenis was.

RULLMANN.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN

Een aanvulling en bestrijding.

II.

Na 1900 veranderde de toestand en voelde men in den kring van „Patrimonium", dat de conclusiën van 1891 wel zeer eng waren geformuleerd. De „twee bedingen" waren goed, doch er diende een uitbreiding aan gegeven te worden, al moet terstond erkend, dat zij een buitengewoon steun zijn geweest bij de verdere ontwikkeling van de Christelijke Arbeidersbeweging.

Men vergeet echter niet, dat in de voorbije jaren 10 jaren van actie, bij menigen christenwerkman de grenzen waren verflauwd. Terwille daarvan durfde niemand herziening van de conclusiën aan de orde te stellen. Doch men zij daarover voorzichtig in zijn oordeel.

Immers het moet erkend, dat niemand tot op dat oogenblik (1900), zelfs tot den huidige dag (1932), een behoorlijke omschrijving heeft durven geven, wat dan wel een juiste formulering zou zijn van een werkstaking en welke staking nu eens precies op het eerste bericht voor een christenwerkman geoorloofd is).

Ik mag ten bewijze hiervan, als een illustratie hiervoor, verwijzen naar het debat in de Tweede Kamer, bij de behandeling van de wet regerende de Arbeidsovereenkomst in het jaar 1907 onder minister Van Raalte.

Meer dan een volen dag heeft de Kamer zich met het vraagstuk van de werkstaking bezig gehouden, ondanks de aanwezigheid van prof. Drucker, de eigenlijke vader van deze wet. Het debat was somtijds hopeloos verward.

Dat moet ons echter niet bevreemden.

Immers wij hadden in 1902 de leerlingstaking bij de diamantbewerkers; in 1903 de Januari-staking bij het spoorwepersoneel, die een inleiding werd op de algemeene staking van 6 April in datzelfde jaar.

Het gevolg is geweest, dat gedurende de eerste vier maanden van 1903 zoo wat de geheele bevolking zich heeft bezig gehouden met dit strijdmiddel.

Ik wil hier even ingaan op wat u in een uwer artikelen schreef, omtrent het verbot van staken voor het personeel in overheidsdienst.

Minister Kuyper kenschetste in de Tweede Kamer in 1903 zulk een staking aldus:

of de taak der ouders overnemen, ook de staat niet. Wie aan den bouw en welstand van het gezin werkt, arbeid daardoor het meest aan den bloei van het leven op andere terreinen. De ouders blijven krachtens Gods ordinantiën voor het natuurlijk leven, geheiligd door de roeping en de beloften van het Verbond der genade, bezegeld aan hun kinderen door den Heiligen Doop, de verantwoordelijken. Van deze positie der ouders dient zich ten allen tijde de school en ook de jeugdbeweging bewust te zijn en te blijven. En ook de ouders zelve, waarvan sommigen wel niet in de theorie, maar toch practisch soms bewijzen geven, dat ze hun verantwoordelijkheid der opvoeding kunnen overdragen aan de school en in de latere jaren hunner kinderen aan de steeds meer groeiende en in beteekenis winnende Jeugdvereniging, zullen zich dit in herinnering brengen. Dat er te dezen opzichte contact moet wezen tusschen huis en school en het beginsel hier medebrengt, dat de school van de ouders dient uit te gaan, behoeft geen nader betoog. Dat er niet minder contact moet zijn tusschen huisgezin en jeugdbeweging, staat ook vast, gegeven het hierboven uiteengezette standpunt omtrent de primaire taak der ouders. Dit contact is voor de rijpere jeugd van 16 à 17 jaar en hooger bij de Gereformeerde Jeugdbeweging uitgewerkt in het zoogenaamde „Ouderlijk Toezicht" op de Vereenigingen, en voor de jeugd van 12—16 jaar in de stelling, dat de Knapen- en Jonge Meisjesvergaderingen behooren uit te gaan van de ouders, die voor dit doel een Oudersvereniging vormen, die de leiders of leiders dezer organisaties aan-

„Er is in het land een Overheid. Die Overheid regeert niet absoluut, maar constitutioneel in overeenkomst met de historisch verkregen rechten en vrijheden van ons Volk. Wat ligt nu in de gedachte, dat er een Overheid is? Dit, dat door die Overheid lange constitutioneelen weg eene wet wordt gesteld, en dat elk goed Nederlander zich als er een wet tot stand komt, daaraan heeft te onderwerpen. Daartegenover stelt zich nu echter een macht in den Staat, eene macht die absoluut regeert en waarbij elke constitutionele waarborg ontbreekt, een macht gelijk onlangs werd aangediend, evenals een machinist die op een locomotief staat, slechts even aan een schroef heeft te draaien om de geheele Overheidsmachine te doen stilstaan. Door die macht wordt de Overheid bij een staking bedreigd."

Wil men betreffende deze kwestie een goed overzicht hebben, dan is het goed na te lezen, wat dienaangaande is geschreven als toelichting bij de stakingswetten van 1903; uit een en ander zal blijken, dat wij een weinig voorzichtig moeten wezen in ons oordeel over onze geestesverwanten uit vroegere dagen (10).

Er zijn er die na al het gebeurde in de laatste jaren hunne zienswijze hebben veranderd. In eene in 1918 gehouden vergadering van het C.N.V. te Arnhem, is de volgende stelling verdedigd en ongetwijfeld ook aangenomen:

„Aan personeel in publieken dienst mag in het gemeen het recht van werkstaking niet worden ontzegd. Natuurlijk moet echter uitzondering gemaakt worden voor hen, die in dienst zijn van de Overheid als zoodanig en in hun arbeid voor of namens deze handelen."

Wij vinden in deze uitspraak een anderen gedachten-gang openbaar worden, dan wij in 1903 huldigden. Ik laat deze uitspraak dus voor rekening van het C.N.V. (11).

Na al wat ik boven schreef, mag u van mij verwachten, dat ik het recht van werkstaking voor een christenwerkman meen te kunnen verdedigen (12). Het staat daarbij altijd vast, dat men zeer ernstig moet overwegen hoe een staking inwerkt op de publieke opinie, of een groot aantal arbeiders zich in hun geweten bezwaard achten en dus willen doorwerken en of de patroon in zijn bedrijf voldoende vervangers kan bekomen, die de plaats der stakers innemen (13).

Mij dunkt, het recht van werkstaking voor een christenwerkman te verdedigen, is niet moeilijk.

Het is daarbij echter noodig, dat wij de kwestie zuiver stellen, met name in de onderlinge verhoudingen.

God heeft een christenwerkman toegerust met de gave tot werken. Hij is voor het gebruiken van die gaven verantwoordelijk tegenover den Gever. Het is echter voor hem een onvervreemdbaar bezit en hij heeft daarover de volle vrije beschikking, met deze restrictie, dat hij over het gebruiken van deze gave, of wel het ongebruikt laten er van, verantwoordelijkheid verschuldigd is aan God.

Hij heeft deze gave van arbeiden ontvangen, om zich met het gebruiken er van het noodige levensonderhoud te verzekeren (14). En gaat hij tot de formatie over van een gezin, dan wordt het werken voor hem een plicht, (15) opdat hij in den onderhoudsplicht van zijn gezin kan voorzien. Doet hij zijn arbeid naarstig, dan wordt hij door God ruimschoots gezegend.

Het spreekt, elk christenwerkman moet van dezen plicht tot werken en de verantwoordelijkheid voor zijn gezin zich ten volle bewust zijn, doch onder dit alles behoudt hij het zelfbeschikkingsrecht (16) over de hem geschenken arbeidsgave.

In „De Standaard" van 19 Oct. 1916 lezen wij:

„Behoudens deze beide excepties echter — genoemd „in de 3e conclusie van het congres 1891 — moet wel terdege op het recht van staking nadruk worden gelegd. Er kan misbruik van worden gemaakt „en dit moet verhoed, maar op zich zelf verblijft aan „elk werkman het recht, zelf te bepalen of hij zijn arbeid leveren wil, al dan niet."

stelt en de zaken dezer vereenigingen verder behartigt. De jeugdigen van dezen leeftijd vereenigen zich zelf nog niet, maar worden krachtens hun leeftijd vergaderd door de ouders. Vandaar, dat men in dezen kring niet spreekt van Knapen- en Jonge Meisjesverenigingen, maar van Knapen- en Jonge Meisjesvergaderingen.

Een tweede factor van beteekenis bij de opvoeding van den jeugdige is de Kerk. Het kind, uit geloovige ouders geboren, is van meetaf aan in de gemeenschap der kerk opgenomen. Nu is de taak der Kerk in deze den jeugdige te brengen van den Doop tot het Avondmaal, tot het welbewust aanvaarden van zijn roeping krachtens bondeling. Daartoe dient de prediking, het huisbezoek, maar vooral het catechetisch onderwijs, dat zijn eindpunt vindt in de belijdenis des geloofs, die het Avondmaal ontsluit. Dat hier contact is tusschen de ouders van den jeugdige en het kerkelijk instituut, is uit den aard der zaak gegeven. Dat hier ook contact moet zijn tusschen de Kerk als instituut en de Jeugdvereniging, volgt voor ons uit het feit, dat op de Jeugdvereniging de godsdienstige opvoeding een zeer belangrijke plaats beslaat en met name in de Gereformeerde Jeugdbeweging tot grondslag van den arbeid genomen worden de drie Formulieren van Eenigheid, nader of niet nader gepreciseerd. In dezen kring aanvaardt men dan ook het toezicht van het Kerkelijk Instituut op het confessioneel gedeelte van den arbeid der Vereeniging. Dit is uitgewerkt in het zoogenaamde „Kerkelijk Toezicht", waarop wij thans niet nader zullen ingaan. B. A. KNOPPERS.

Dere opvatting deelt men ook in het Verbond „Patrimonium“.

Moet een christenwerkmans zich er ten volle van bewust zijn, dat hem van God gaven tot werken zijn verleend; dat hem plichten tot werken zijn opgelegd, toch is er een drietal mogelijkheden gebleven, die hem vrijmoedigheid kunnen geven, werk te weigeren.

De eerste mogelijkheid om rechtens het werk te weigeren, kan gelegen zijn in zijn persoon. Het kan n.l. zijn, dat hij zich lichamelijk niet in staat voelt het werk te volbrengen; of ook, dat hij meent de verantwoordelijkheid voor het werk niet te kunnen dragen; als ook, dat hij verstandelijk zich onbekwaam gevoelt en ten slotte wanneer de patroon hem zou willen aanzetten tot daden, die hij ontoelaatbaar acht.

De eerste grond hier genoemd, zal wel zeer zelden aanleiding geven tot staking. Het brengt dus geen verschil van meening 17).

De tweede mogelijkheid kan liggen in de soort en de aard van het werk. Ik bedoel hiermede niet een gezochte oorzaak, wat er b.v. bij menige staking wel eens op gelijkt. Neen er kunnen wezenlijke redenen zijn — in de Tabaksindustrie en Havenarbeid vond men dat dikwijls zoo — waarbij een christenwerkmans met volle vrijmoedigheid het werk mag weigeren en zijn collega's overhalen tot een collectief neerleggen van den arbeid.

Natuurlijk naar vaste regelen en onder leiding van den vakbond. En die hier dan beslissen hebben te letten op God, die boven hen is, op het werk, dat voor hen is en op het gezin, dat achter hen staat 18).

De derde mogelijkheid kan voor een christenwerkmans liggen in omstandigheden van algemeenen aard. Het is hier met een enkel voorbeeld duidelijk te maken. Een los werkmans heeft over „n paar dagen werk te wachten; werkzaamheden, die tot zijn bedrijf behooren, een werk, dat eenige dagen werk van hem vordert. Wanneer er echter iemand komt in den korten tijd van wachten en bij de vraag tot werken dat meerdere in uitzicht, zijn werk gevaar loopt voor hem voorbij te gaan, dan is er voor hem een geldende reden, dat momenteel opgekomen werk te weigeren 19).

Dit voorbeeld is met vele andere aan te vullen.

Zeker ik geef toe, dat dit laatste individueel is, doch hieromtrent is een geheele gangbare wijziging gekomen, sedert de vakbeweging zulk een hooge vlucht heeft bereikt en in staat is de leiding te nemen.

Daarmede zijn de individuele gevallen van karakter veranderd 20) en het is niet de man zelve, die hier oordeelt over zijn recht of zijn bezwaar, doch het is de vakbond, die hier de leiding neemt krachtens organisatorisch verband. Door dit feit worden er stakingen geforceerd, die moeten worden afgekeurd, ondanks, dat de Christelijke pers op instigatie van de leiders ze ons komt aanprezen 21).

Heeft evenwel een christenwerkmans voor zich het recht individueel het werk neer te leggen, dan heeft hij dat ook in collectief verband 22) onder leiding van de organisaties. Maar door de overdracht van dit recht aan de organisaties, komen de gevaren en wordt het recht om zelve te beslissen, aan de organisaties overgedragen, zoodat door de helft plus een wordt bepaald 23), of er zal worden gestaakt en wordt medien het beschikingsrecht van den eigenaar verlegd naar de vergadering.

De verantwoordelijkheid komt dan voor de leiding, wat zoo licht tot roekeloosheid aanleiding geeft; 24) want het is bekend, dat de leiding weer gebonden is aan de leiding van anderen. Er is een tijd geweest, dat men hoopte, dat de Christelijke arbeidersbeweging daarop een gunstigen invloed — een enkele maal gebeurde dit wel — zou weten uit te oefenen, doch daarin wordt de maatschappij wel eenigermate teleurgesteld 25).

Dit doet evenwel in geen enkel opzicht tekort aan het feit, dat een christenwerkmans het volle recht heeft, zijn arbeidsgave te weigeren, wanneer hij oordeelt, de verantwoordelijkheid van deze weigering te kunnen dragen en Gods zegen er over in kan wachten.

Resumeerende staat volgens mij vast:

1. dat men in 1891 een besluit heeft genomen, in het volle besef, dat het principieel juist was en dat het vaststellen van dit besluit noodzakelijk werd geacht door de omstandigheden;

2. dat het recht van werkstaking voor een christenwerkmans ontwijfelbaar vaststaat en hij daarvan gebruik mag maken, teneinde verslechtingen in zijn positie als loonarbeider tegen te gaan, of wel verbeteringen te bereiken; 26).

3. de ontwikkelingssgang in het maatschappelijk leven, dwingt menigmaal de vakbeweging gebruik te maken van het wapen der werkstaking; 27).

4. waar de christenwerkmans onder den drang der omstandigheden zich heeft moeten aansluiten bij zijn vakbond, heeft hij de beslissing over het stakingsrecht overgedragen 28) aan de leiders der vakbeweging, waardoor gevaar voor misbruik van dit recht niet is uitgesloten.

Terneuzen.

HUIZINGA.

9). Wat dunkt U van de formuleeringen van socialistische en anarchistische zijde gegeven? Een rijke bloemlezing daarvan gaf Dr J. G. Sikkel reeds in zijn „De Vrijmaking van den Arbeid“ (Hoofdstuk III). Daar komt wel heel schrijnend uit het karakter van de werkstaking als zeer belangrijk hulpmiddel in de ANTICHRISTELIJKE „beweging“.

Heeft U bezwaar tegen de door mij gegeven formulering („De Reformatie“ 19/8/1932)? Ik weet, zij is meer in negatieve zin gesteld. Maar ik heb getracht daarin toch eenig houvast te geven.

10). De redevoeringen, vooral van Dr A. Kuyper, heb ik gelezen. Overigens heb ik mij niet bewust, de „geestverwanten“ van dien tijd in afkeurenden zin in mijn beschouwingen te hebben betrokken. Mijn strijd gaat tegen wat ik als afwijkingen zie, heden, in de hoop, dat wij in de toekomst meer zullen doen in den geest der vaderen.

11). Ik ook! Evenals die andere stelling van den heer Ruppert (cursus G.N.V. 1918), waarin een staking „tijdens den duur“ van een overeenkomst, al niet meer volstrekt uitgesloten werd verklaard. Men ziet de kracht, heden ten dage, van de bekende „twee voorwaarden“!

12). Ik kan dat ook doen, gelijk ik uitdrukkelijk schreef. Maar aanvaardt U nu ook de absolute band aan het arbeidsgebed?

13). Als U hiermede bedoelt, dat al zulke omstandigheden, „taetiek“ dus, beslissend, zelfs van eenigen invloed zouden moeten zijn op het nemen van het besluit: wel of niet staken, dan sta ik zeer beslist tegenover U. De staking, aanvaard als alleen geoorloofd, indien zij in een concreet geval beschouwd mag worden als door God geboden, moet begonnen, ook al was alles tegen. En bij twijfel omtrent de aanwezigheid van zulk karakter onthoudt men zich, opdat men niet zondige, doch niet, omdat de kans van slagen eenige procenten meer of minder is.

14). Dat is het tweede doel; het eerste is: het vervullen van het gebod, als mede-werker Gods.

15). Toch niet eerst „dan“? M.i. dan niet meer dan voor ieder ander. Alleen de niet-vervulling daarvan krijgt dan een nog ernstiger karakter, zooals er graden zijn in de zonde en in de straf daarop.

16). Het gebruik van dit woord kan gevaarlijk wezen; het zou ons kunnen voeren tot die opvatting, welke de arbeidskracht tot een handelsartikel degradeert. Kortzinnigheids halve verwijs ik naar mijn recensie in „De Reformatie“ van 10/7/1931, bij de citaten no. 1 en 2.

17). Accoord.

18). Ik verwijs hierbij naar mijn vroeger artikel. Het kan zijn, dat U en ik hier kunnen samengaan, maar het geval is te algemeen gesteld, dan dat een conclusie van „accoord“, zonder meer, mogelijk is.

19). Tot mijn spijt moet ik verklaren U hier niet te begrijpen. Overigens verwijs ik naar 18).

20). Ik ontken dat in zijn algemeenheid en herinner eraan, dat elk individu een eigen verantwoordelijkheid jegens God draagt en blijft dragen.

21). Begrijp ik U goed, dan keurt U dus ook af, erkent U althans het groote gevaar van dien „overgang“ van „individueel“ naar „organisatorisch“ of gemeenschappelijk.

22). Ik zou willen zeggen: natuurlijk als n.l. ook die anderen in dezelfde, het „recht“ scheppende omstandigheden verkeerden. Maar dan moeten wij het eerst goed eens worden over de vraag, wanneer dat „recht“ bestaat. Verder verwijs ik naar 20).

23). En moet dus door die „helft plus een“ worden uitgemaakt of IK, als stakende arbeider, wel of niet rebelleer tegen God? U gaat in zeer bedenkelijke richting, wanneer U in de hier volgende woorden verklaart, dat „het beschikingsrecht van den eigenaar verlegd (wordt) naar de vergadering“. Hiermede wordt de werkwilge ge- en veroordeeld; wie niet in zijn geweten overtuigd is van het — van Godswaag — geoorloofde der staking, zal zich toch maar moeten onderwerpen? Zoo halen we binnen en sanctionneeren, in de consequentie van Uw redeneering, de terreur.

24). Ook Prof. Fabius heeft hierop reeds gewezen in „Sociale Vraagstukken“, (Leiden, 1905), blz. 128.

25). Dit zal veranderen, indien onze menschen gaan opvolgen het advies van Prof. Fabius (zie 1) en ook aanvaarden of weerleggen de gedachte, door mij ontvouwd. Ik laat nu nog onbesproken de gezags-idee, door Dr B. Wielenga in 1903/4 tegenover Talma verdedigd.

26). U is m.i. op den verkeerden weg door te loeren, dat voor dat op zichzelf geoorloofd streven nu ook al de staking mag worden gehanteerd.

27). De christelijke vakbeweging nooit meer of minder dan den individueelen arbeider.

28). Maar wanneer dan die leiders, zooals U mogelijk stelt, „misbruik“ maken van hun bevoegdheid, dan is de individueele arbeider daarom nog niet verplicht de instructies der „leiders“ op te volgen; de arbeider blijft zijn eigen verantwoordelijkheid tegenover God dragen en moet het daarom aandurven in zulke omstandigheden tegen zijn eigen leiders te staken.

's Gravenhage.

A. SCHILDER.

ZENDING EN EVANGELISATIE

Evangelisatie-motieven uit de werken van Mevrouw Bosboom-Toussaint.

XII.

Waar afgedwaald.

I.

Tusschen Gideon Florensz en den Italiaanschen Kapitein Cosmo Pescarengis, een officier van den Graaf van Leicester, had eerst de meest nauwe relatie bestaan. Gideon was het middel geweest, om hem van diep-zondige wegen af te brengen tot het pad der vreeze Gods. Daarom gevoelde de man, van nature „een ruw en korzel persoonlijkheid“, zich aan Gideon verbonden gelijk een zoon aan zijn vader. Zóó groot was zijn innerlijke gehechtheid, dat hij tot „afgoderye“ jegens hem verviel. Door treurig misverstand en door jaloezieheid op Gideons invloed bij Leicester ontstond er evenwel tusschen hen beiden groote verwijdering. Aanleiding hiertoe was een getrouwe vermaning van Gideon, met kloekmoedigheid gedaan. Elke poging, die Gideon daarna deed om toenadering te bewerken, mislukte. Cosmo keerde zich steeds meer van hem af.

„Ruwe en woeste vormen bij de daden van liefde waren hem altijd eigen geweest. Maar dat gemoed, vroeger zoo toegankelijk en ontvangbaar voor iedereen indruk, had zich nu voor hem gesloten; dat hart, hetwelk zich voormaals met zoo onbepakt vertrouwen had overgegeven, was nu zóó gansch van hem vervreemd, dat zijne bewijzen van liefde zoowel als zijne uitdrukkingen van verwijt voor hem raadsels waren, die hij niet kon ontcijferen. De draad was afgesneden, die hem den weg kon wijzen in dezen doolhof, en Gideon zag geenlei

middel om dien terug te vinden. Cosmo weerde alle toenadering af, verwijtten, toespraken, woorden van ernst en liefde, hij had ze in den laatsten tijd immer onbeantwoord gelaten; hij scheen de betekenis er van niet meer te verstaan, niet meer te waardeeren“.

Op het onverwachts deed zich echter de gelegenheid voor, nogmaals een poging tot verzoening te wagen. Zij ontmoetten elkaar op een oogenblik, dat Cosmo aangewezen was, om Gideon, die valscheijk bij Leicester onder zware verdenking gebracht was, als gevangene den Staatsraad binnen te leiden. In dit schijnbaar zoo ongunstig mogelijke uur kwam door Gideons tactisch en liefdevol optreden tusschen hen verzoening tot stand. De gevangene, Gideon, bevrijdde den ongelukkigen Cosmo van de vreeselijke kluisters, die hem zoo lang en zoo smartelijk hadden geginnigd.

Eerst nog volhardend in zijn stugge, weerbarstige houding, brak hij straks los op koelen en bitteren toon: „Gij, zijt in niets te beschuldigen, signor. Alle schuld ligt bij mij, ellendige dwaas!... Ik kon de proeve niet doorstaan, waarop gij mij hadt gesteld; het was u gebleken, ik was geen hulpe meer waard. Door u verwezen, wist ik mij verworpen van God.“...

„Gideon had gehuisterd, stil, ernstig, meewarig, maar zonder uiterlijk groote gemoedsbeweging te toonen. Hij had veel te zeggen, en toch hij bleef nadenkend zwijgen, toen Cosmo had uitgesproken. Den afgedwaalde terstond de volheid zijner liefde te toonen, terwijl zij niet werd begrepen en niet was begeerd, kon niet heilzaam zijn, zou hem ook niet geruststellen; en niets in de houding, in den toon, in den blik van Cosmo bewees Gideon, dat hier van gemis werd geklaagd, anders dan om te verwijten, te beschamen en te bedroeven; slechts wrevel, slechts booze zegepraal lichtte er uit die trekken“.

„De jonge Evangeliedienaar raadde wel, dat er onder dien rotsachtigen grond nog goede aarde lag, die begeerte had naar lidenis, maar de behoefte moest zich openbaren, maar de harde schors moest eerst splijten, zou de milde dauw der liefde zijn werking doen; en toch, men mocht niet onvoorzichtiglijk den ploeg drijven door den akker, waar misschien eenig kostbaar zaad lag te ontkiemen, en het woord dat doel trof, zonder de ziekelijke fijnvoelendheid van dezen lijder te prikkelen, was niet zoo licht gevonden. Nu het hoofd opheffende, zeide hij: Cosmo, hebt gij u afgewend van den zwakken ontrouwen dienaar, richt het oog op den machtigen en getrouwen Heer, en gedenk toch de nadrukkelijke belofte Gods in Christus, die Jesaja ons overbrengt: „Ik zal de blinden leiden door den weg, dien zij niet geweten hebben; Ik zal ze doen treden door de paden, die zij niet gekend hebben: Ik zal de duisternis voor hun aangezicht tot licht maken, en het kromme tot recht. Deze dingen zal Ik hun doen en Ik zal hen niet verlaten.“

De Piémontees luisterde met een zeker welgevallen naar den klank van die lieflijk ernstige stem; hij bracht de hand aan het voorhoofd en zuchtte diep, maar het bleek wel, dat de betekenis der woorden voor hem verloren ging; hij had die verstaan, zonder haar aan te nemen, want hij sprak norsch: „die beloften zijn goed, maar mij komen ze niet toe. Spil nu geen onnutte vertroosting aan mij“, vervolgde hij met een onrustig gebaar.

Gideon bleef onverstoort kalm. Zich van niets kwaads ten opzichte van Leicester bewust, had hij dus ook niets te vreezen.

„Vervloekt zij die valsche gerustheid!“ riep Cosmo heftig. Hij liet het hoofd weer voorover vallen in de handpalmen; maar Gideon hoorde zijn nokkend snikken, en zag die forse gestalte sidderen onder heftige zielsaandoeningen, en hij trad haastig toe en schoof zachtens die handen weg, en dwong hem het gelaat niet meer te verbergen, en zag een stroom van tranen neervloeden uit die brandende oogen.“

„Wees gezegend, Cosmo! dat zijn kostelijke tranen; dat was een toon uit uw harte!“

„Het is de getuigenis mijner consciëntie“, snikte Cosmo... „het is de noodkreet mijner ziele, die het niet langer kan uitharden tegen u en tegen God“. En hij wierp zich op de knieën, het hoofd diep neergebogen, en de armen uitstreckende als een smeekende.

„Och, waarom zoudt gij ook!“ riep Gideon. „Waarom zoudt ge nog langer aarzelen uwe plaats te hernemen aan een harte, waar gij zoo lang reeds biddende werdt ingewacht!“

En toen Gideon een beweging maakte om hem op te heffen en in zijne armen te sluiten, weerde Cosmo het zachtelijk af, en sprak met diepen weemoed: „Neen, gun mij deze plaats, in het stof aan uwe voeten, de éénige, die mij past, die mij noodig is. Aan de volheid uwer liefde twijfel ik niet, heb ik nooit getwijfeld; het was alleen uit wrevel, uit afgunst, uit argwaan, dat ik haar heb miskend en bedroefd; laat mij dus, waar het mij nu goed is.“...

„Mits gij u“, antwoordt Gideon, „met dien ootmoed heenwendt tot God, den Eénige, die daarop recht heeft; Cosmo, uw vriend is u gebleven; gij moogt hem behouden; maar de omgeworpen afgod mag niet weer worden opgericht. Stronger

dan ooit

komt.“

„Het z“

Cosmo c

goelijk g

gansch e

dat ik z

trouw v

te rouw

om daa

plaats t

Heeren

verwoes

ingeha

zachten

liefde,

ik toch

is zoo

Hij zv

wisscher

„Ja, t

ervaart

De P;

te laat

me zelf

maar da

hart mij

verduist

mij maa

mijn bes

mij aan

„Die i

zielshe

heenbuig

oorzaak

teere pl

zaamhei

Cosmo,

liefde is

die het

waakzaam

Cosmo

daarop

dit vat

onschul

Nu ze

heid en

Cosmo c

en zijn

dera be

Want d

schaamt

waardig

te word

H.